

WAPENHANDELINGHE
VAN ROERS MUSQVETTEN
ENDE SPIESSEN .

ACHTERVOLGENDE DE ORDE VAN
Sijn Excellentie Maurits Prince van
Orangie Graue van Nassau. & Gouverneur.
ende Capiteyn Generael ouer
Gelderlant Hollant Zeelant
Vtrecht Overyssel &

FIGVIRLYCK VUTGEBEELT, DOOR
Jacob de Gheyn .

Met schriftelycke onderreccinghe
Ten dienste van alle Capiteynen ende beuelhebbers, om hier
wt hun Jonge oft oneruaren soldaten de volcomen hande-
linge van dese wapenen te beter aen te wyzen.

Gedruckt int S Grauen Hage, met Priuilegie van
den Koninck van Vrancryck . en de
E: M: Heeren de Staten Generael der
vereenichde nederlanden

1607

Excellentissimis, Potentissimisque Federati Belgii Ordi-
nibus, summis reipublicæ moderatoribus, eorundemque
prudentissimo Status Consilio, nobilissimis, amplissimisq;
uiris, belli artes ipsorum Sub imperiis feliciter exerci-
tas hoc dono representabat Iacobus Geinius .

DEN BEMINDER

VANDE VVAPENHANDELING

WENSCHT IACOB DE GHEYN GHELVCK
ENDE VOORSPOET.

Bytentwiffelijst, dat noch de gherustheyt vande ghemeene saecken sonder wapenen, noch de wapenen sonder bequame oeffeninghe en connen bestaen. T'welck niet alleen welbemerckt is by de oude wijzen, die haer onderstaen hebben eenigh voorschrijft van wetten te gheven, maer oock bevestight met de datelycke ervaringe van de wijdtberuchtste Steden ende Volcken, die haer en stant door dese middel insonderheydt hebben bewaert. Iae insiende het vervolghen der gheschiedenissen vande gantsche VVerelt, men sal bevinden, dat de heerschappije altijd gheweest is by de ghenen die hierinne haeren naeburen meest hebben overtroffen, De Griecken, ten tijde dat sy in haere hoogste glants zijn gheweest, hebben dit stuck seer behertight ende door haer vernuft niet weynich bevordert. Doch de Romeynen hebben soo wel desen als allen anderen hierinne seer verre te boven ghegaen, ende hare jonckheyt seer ghestadigh doen oefenen in het ghebruyck van allerley wapenen, door de gene die sy Campidoctores of tVeldt-meesters noemden: welke manier ons seer duydelyck werdt aenghewesen door de schriften die ons daer van ter handen zijn ghecomen. De selve redene duert altijd ende by allen: dan alsoo de wapenen seer veranderen, by sonder sedert de vindin- ghe van het Buspoeder, soo en connen ons de oude vermaninghen niet dienstigh zijn sonder nieuwe onderwijfinge: zijn Vorstelycke ghenade Prins Maurits van Nassouw &c, wiens sorghe bevolen is (byde moghende Heeren de Generale Staten der Vereenichde Nederlanden) de bewaringhe van sootreffelijcken landtschappen, ende het beleydt van een Oorlogh, t'welck is ghehouden gheweest als een Schole vande heele VVerelt, gelijk hy deurgaens de heele Crijgs-ordre voor zijne tijden seer vervallen weder heeft opgerecht ende ten deele gebracht tot der ouden voorschrijften, ten deele met zijn eyghene vonden veel verbeteret ende vercyert, soo heeft hy op de VVa- penhandelinghe, als een voornaemste ghedeelte vande crijgs-ordre, oock voornaemelyck ghelet: waer uyt dan gevolcht zijn alsulcke vruchten, als een yder niet alleen hier te landen maer oock inde wyterste deelen van het aert- rijk ghenoech zijn bekent.

Dit is de oorsaecke gheveest die my heeft beweecht om de ordre die de selve zijn vorstelycke Genade in de handelinghe van Roers, Musquetten ende Spiessen doet onderhouden, als het bequaemste voorbeeld, in t'licht te geuen, soo om dien te gerijven, welcker plicht het is de ordre van zijne vorstelycke Genade te achtervolghen, als om alle anderen het gunt van soo noodighe oeffeninghe mede te deelen: hebbende tot dien eynde alle de ghestaltenissen, die in het handelen van elck wapen te pas comen, by ghedeelten vervolghens afghebeelt, ende t'selve met de redenen van dien ende de ghewoonlycke bevel woorden verclaert: een werck (soo ick meyne ende oock niet en twiffel) seer dienstich voor jonge en eerst aencomende crijgsluyden, dien het toestaet haer hierinne naerstelyck te oefenen, seer noodig voor alle Hopluyden ende crijgsbevelhebbers, om te beter op de oeffeninghe van haere crijgs- luyden te connen letten, seer oorboir voor alle Vorsten ende volcke, t'sy in tijden van Oorlog, om haer selve te beschermen ende haere vyanden te crencken, t'sy in tijden van vrede, om door alsulcke oeffening selfs te onbevrees- der ende by anderen te ontsichelijcker te werden. Alsoo dan onse meeninghe niet verder en streckt als om de onervaerenen crijgsluyden te onderwijfen, ende der ervarenen geheuchenisse door t'ghesicht ende lesen te verster- ken, soo en sal niemant vremd vinden, dat wy in de afbeeldinghe vande Spiessen niet anders en hebben ghestelt, als t'gunt tot het ghebruyck der selver in t'Oorlogh noodighste scheen te zyn, overslaende veel manieren om de selve speelsghewijs te handelen, die in de Crijgs-oeffening gheen sonderlinghe voordeel en doen, soo veel aengaet de verscheydenheyt ofte eenparicheyt vande cleedinghe ende wapenen van dese beelden staet te weten dat de Schutten met stormhoeden ende de Musquetdragers met hoeden zyn ghestelt, ende verscheydelijck ghecleedt, niet om dat sulcx noodigh is, maer om door alsulcke veranderinghe de beelden te vercierren: ende de maniere vander Crijgsluyden cleedinghe in desen tijt ghebruyckelijck oock aende naercomelinghen te verthoonen: ghelijck tot an- der zijde de Spiesdraghers eener wijse zyn ghewapent om gheen ander redenen als om daermede aen te wijfen de

maniere van wapenen die de lijfvacht van zijn Vorstelijke Ghenade jegenwoordich is draghende, inde Schiitten ende Musquetdragers sult ghy mede bemercken, dat de eerste figure uytvijft hoemen het Roer ofte Musquet alreede geladen op schouder moet houden, ende de naevolgende vvat voorts ghedaen moet verden tot het aflossen, ende also voorts tot het vvederladen toe, ende om mede te thoonen hoe daer een yeder stilstaende in tijt van noot hem behoort te dragen soo vvert in de laetste beelden van elcke soorte de maniere van schiltvacht te houden aengevvesen, voor al dient ghelet dat 'tgunt alhier langhsaem ende met drachten schijnt toe te gaen, overmids dat de afbeeldinge niet dan by cleene ghedeelte heeft connen gheschieden, t'selfde den jongen Crijghsman hem door lange oeffeninge moet ghevennen heel veerdigh te doen, ende nochtans op de schickelickste maniere, ende met de meeste voorsichticheyt om den vyant afbreuck te doen sonder hem selven oft zijne mede ghesel te beschadighen. T'voorder sal de schrijftelijke verclaringhe wet de beelden t'samen uytvijfen.

(★★)

[Existing scans of the Dutch edition published in 1607 in The Hague are incomplete, so the text on this page has been extracted from the Amsterdam 1608 edition.]

CORTE ONDERVVYSINGHE OP DE FIGVERLIICKE AFBEELDINGHE, BELANGHENDE

t'rechte ghebruyck des Roers, voor de jonghe ofte onervarene Schutten, vvelcke onderrechtingh by syferghetal op elcke figure vervolghens is corresponderende. Ende alsoo noch eenighe stilstaende figuren tot Schiltvachten hier zijn by gheuoecht, om te vvyfen hoe den Soldaet in tijt van noot (met zijn Roer al ghereet zijnde) staen sal, soo accorderen oock de schriften hier van, op elcke figure achtervolghens hun ghetal.

SCHVTTEN.

Erstelijck vvort een yeder Schudt in dese figure ghevvesen, hoe hy vvel staen ofte Marcheren sal, met een zijn ghevveer als Roer, lont ende rappier houden ende draghen sal, namentlijcken sal hy t'Roer met de sleutel byde schouderen comen laten ende t'selfde met de lincker handt, niet onder aent eynde vande lade, maer ontrent het duym gaet houden, draghende t'selfde alijt achter om hooch, om soet Roer onversiens los gonghe, zijn ghesel gheen schade te doen, ende de lont die aen beyden enden branden moet tusschen de tvvee kleynste vingheren vande selfde handt voeghen, ende die selfde binnen de lade nedervvaerts hanghen laten, om die t'allen tijden langher te connen maecken ende het een deel om t'ander te moghen ghebruycken ende vervvisselen, sal mede alijt behalven flessche oft laet maten, een cleyn flesken met laedt poluer draghen, omme daer vvt alleen, ende niet vvt de flessche, ofte maten het polver in de pan te doen.

Ten 2. hoe hy int voortgaen als hy sich te schieten verdich maecken sal, zijn Roer vanden hals afnemen moet, te vveten hy en sal het Roer niet met de lincker handt vande schouderen trecken, maer alleen met de rechter handt (ghelijck dese figure bevvijsst) achter de groote schrouve, midts het Roer aldaer gevviichts halven licht is, aengrypen, ende alsoo met een handt daer deur men sie dat hy des Roers machtich sy, afnemen, latende t'Roer een vveynich inde lincker handt sincken sonder t'lichaem daer nae te crommen ofte te buyghen.

Ten 3. hoe hy t'Roer regieren ende houden sal eer hy t'selfde inde lincker hant nemet, te vveten hy sal t'Roer met de rechte handt om hooch int ghevviichte houden, sonder aen het lijf te gheraecken, ende de lincker handt ghereet hebben, om het Roer te ghemoet te comen, ende t'selfde daer in te ontfanghen.

Ten 4. hoe hy t'Roer, als hijt inde lincker hant heeft int staē ende voort gaē, niet alleen licht ende vvel draghen, maer oock het selfde alsoo int ghevviicht met de selfde hant houden sal, dat het noch te hooch noch te leech en sy, ende alsoo zijn ghesel indient Roer onversiens los ginghe gheen schade toe en voege, settende om lichtheyt ende vasticheyt vville den ellenboghe tegen de heupe, gelijk dese figure aenvvijsst.

Ten 5. hoe hy de lont vvel ende met voordeel vvt de lincker handt met den duym ende den tvveeden vingher nemen sal, houdende alijt t'Roer in een bequame hoochte, soo vvel om de lichtheyt als ooc om zijn ghesel onversiens gheen schade te doen, ende al ist soo datmen (om redenen) generalijcken seyt, de lonte te vaetten tusschen den duym ende den tvveeden vingher, men nochtans niet en vvil segghen, dat een yeghelijck daer soo vast ingehouden sy, oft hy en mach de selfde vvel tusschen den duym ende de tvvee voorste vinghers vatten, indien hem sulckx ghemacklijcker viel.

Ten 6. hoe hy de lonte affblase ende tusschen den duym ende den tvveeden vingher vvel houden sal, eer hy de selfde op den haen drucket, te vveten hy sal bequamelijck de lont ontrent den mont brenghen, ende de selfste onder de hant affblasen, sonder daer nae seer te bocken, ghelijck dese figure aenvvijsst.

Ten 7. hoe hy de lonte op den haen met den duym ende den tvveeden vingher drucken, ende niet in schroeven sal, om gheen tijt te verliesen, vvel verstaende dat hy alijt te voren de vvijdde vanden haen nae de dichte der lonte rechten moet, ten eynde hy des te rasscher verdich sy, ende schieten mach.

Ten 8. hoe hy de lonte met voordeel versoecken, ende met den duym ende den tvveeden vingher, de selfde regieren sal, op dat hy de selve terstont langher corter, als oock hoogher maecken can, ende de selfde alsoo stellen, dat hem zijn Roer int schieten niet en vveyghere.

Ten 9. hoe hy t'seffens, de lonte rasch ende vvel affblasen, ende met een gheblasen hebbende, vvel met

openen armen, ende mette tyvee voorste vinghers der panne deckfel voorde voncken decken, ende de selve opdoen sal, sonder sich daer nae te crommen oft te buyghen, brengende t'Roer met bequaemheyt nae den mont toe, ghelijck dese figure aenvijft.

Ten 10. hoe hy van boven nedervvaerts, ende niet van onderen opvvaerts aenleggen sal, op dat hy zijn ghesel die voor hem sy (soo t'Roer onversiens los ginghe) gheen schade en doe, oock om dat den coghel (die altijd inder haest niet en kan ghevoedert vverden) niet vvt en rolle.

Ten 11. hoe hy dat Roer teghen die borst setten, ende aen legghen, t'hoofst sincken, den rechten ellenboge om hooch houden, ende met het lichaem recht ende kloeck staen, ende op dat het Roer op de borst, ende niet op de schouderen aengheleght vverde, t'lichaem daer nae voeghen sal, daer beneffens hoe hy het lincker been, dat voorstaen moet, buyghen, ende t'rechter dat achter staen moet, stijff houden sal, ten cynde hy t'Roer des te ghevissier regieren, ende los schieten (als mede aenlegghen) kan.

Ten 12. hoe hy gheschoten hebbende t'Roer vvel vande kaecke aff doen, ende om hooch houden sal, omme soo t'Roer ghevveyghert hadde zijn ghesel andervverff gheen schade te doen.

Ten 13. hoe hy de lonte vvel, ende op dat hysse selver niet vvt en lessche, met de selve vinghers daer mede hy de selfde opgheset heeft, vanden haen afnemen ende niet trecken moet.

Ten 14. hoe hy de lonte vveder tusschen de vinghers voeghen sal, daer hysse int op maecken vvt hadde ghenomen, blyvende altijd zijn Roer voor om hooch houdende.

Ten 15. hoe hy inde pan de vvelcke noch open staende, ende t'Roer los gheschoten zijnde blasen sal, op dat de laedt flesche soo daer een voncken op vvaer blyven legghen, niet aen en gae, ende hy selve schade lyde, maeckende (om tijt te vvinnen) ondertusschen het laetflesken ghercet.

Ten 16. hoe hy dat laet polver op de panne vvt het laetflesken, ende niet vvt die maten, ofte groote flesche doen sal, omme doort verrucken van dien, of andersins, gheen tijt te verliesen, houdende midlertijt het Roer om redenen voorz. voor om hooch.

Ten 17. hoe hy de panne met de voorsten vingher toe doen sal, ghelijck dese figure aenvijft.

Ten 18. hoe hy t'polver soo daer vvat op der panne deckfel vvaer blijven ligghen affschudden sal, op dat vvanneer hy de lonte versoecken vville, het Roer niet onversiens los en gae.

Ten 19. hoe hy t'polver, niet teghenstaende hy t'selve afghegeschudt heeft, andermael afblasen sal, om alle sekerheyt vville.

Ten 20. hoe hy vwillende vvederom laden, het Roer met de lincker hant omdraeyen sal, omme vvelckes bequamelijck te doen, soo sal hy t'selfde met de rechte handt onder, nae de lincker zijde toe stieren.

Ten 21. hoe hy t'Roer neffens de lincker zyde laten sincken sal, ende met de rechterhant nae de flesche ofte bandelier vatten.

Ten 22. hoe hy de mate vande flesche open doen sal, oft indien hy een bandelier droech soo valt selfde gheschieden ghelijck het byde Musquettiers ghevvesen vwort.

Ten 23. hoe hy vvt de mate vande grooté flesche het polver int Roer doen sal, houdende altijd het Roer vander aerden, indien hy des selfde machtich sy.

Ten 24. hoe hy den laedtstock met een verdraeyde handt vvt de lade sal trecken, ende t'Roer vander aerden houden, ghelijck dese figure bevijft.

Ten 25. hoe hy, vwillende den laedtstock cort vaeten, den selfden omghekeert teghens het lijf aenstooten sal, ende de hant verdichlijck naert beneden cynde schuyuen, om den seluen deste gevvisser int Roer te brengen, ende indien hy met scherp vville schieten, sal hy het loot met de selfde hant, daer hy den laetstock alsoo cort in ghevat heeft, vvt den mont, oft van daer hy de kogels draecht, verdichlijcken nemen, ende int Roer vallen laten.

Ten 26. hoe hy met den laedtstock het polver ende het loodt samen int Roer stampen sal, houdende het Roer altijd vander aerden, ghelijck dese figure aenvijft.

Ten 27. hoe hy vveder den laedtstock met een verdraeyde handt vvt het Roer trecken sal, houdende altijd t'Roer vander aerden.

Ten 28.

Ten 28. hoe hy om den laetstock corter te vatten, den selfden vveder teghen het lijf aenstooten sal, gelijk te voren gheseyt is.

Ten 29. hoe hy hebbende den laetstock heel onder aent eynde ghevat, den selfden met ghevvisheyte verdichlijck vveder inde lade steecken sal.

Ten 30. hoe hy vvillende t'Roer vveder inde rechter hant vatten, t'selfde eerst met de lincker hant voor brenghen sal, ghelijck dese figure aenvijft.

Ten 31. hoe hy t'Roer inde rechter handt onder aende groote schroeve vatten, ende om hooch houden sal, ghereedt zijnde om t'selfde vveder op de schouder te legghen.

Ten 32. hoe hy t'Roer alleen met een handt vveder op de schouder legghen sal, vvesende terstont ghereet met d'ander hant, om t'selfde daer op vvel te houden.

Ten 33. hoe hy t'Roer op schouder hebbende, (gaende nae de schiltvacht) t'selfde ghelijck byde eerste figure gheseyt is, vveder houden ende draghen sal.

Ten 34. hoe hy op de schiltvacht staende, ende vvillende hem verdich maken, t'Roer vveder als voren gheseyt is, met een hant vande schouder afnemen sal.

Ten 35. hoe hy op de schiltvacht staende, t'Roer vande schouder ghenomen hebbende t'selfde inde lincker handt ontfanghen sal.

Ten 36. hoe hy staende op de schiltvacht, t'Roer inde lincker handt hebbende, den rechten arm van sich de hant aenden drucker, ende de lade aende rechter heupe houden sal, ghelijck dese figure bevijft.

Ten 37. hoe hy staende op de schiltvacht, t'Roer inde lincker handt alleen, int ghevichte vvel houden ende regieren sal, op dat hy de rechter vry hebben mach.

Ten 38. hoe hy staende op de schiltvacht, de lonte vvel ende met voordeel vvt de lincker hant, met den duym ende den tvveeden vingher nemen sal.

Ten 39. hoe hy staende op de schiltvacht, de lonte met den duym ende den tvveeden vingher, naer den mont brenghen ende onder de hant afblasen sal, houdende ondertusschen het Roer met de lincker hant alleen int ghevichte.

Ten 40. hoe hy staende op de schiltvacht, de lonte met den duym ende den tvveeden vingher op den haen drucken sal, sonder de selfde, ghelijck te voren gheseyt is, in te schroeven.

Ten 41. hoe hy staende op de schiltvacht, de lonte met den duym ende den tvveeden vingher regieren, ende met voordeel versoecken sal.

Ten 42. hoe hy staende op de schiltvacht, omme in tijt van noot ghereet te zijn, met de lonte opgheset staen, ende de panne voor de voncken (mette tvvee voorste vingheren) bedecken sal.

De vvoorden van commandement.

VVaer mede de Capiteynen hun Soldaten vervolghens ghebieden al t'ghene sy met het Roer hebben te doen, vvelcke vvoorden oock vervolghens op elcke figure zijn accorderende.

1. Op u schouder u Roer vvel hout ende Marcheert.
2. Van u schouder u Roer neemt.
3. Ende met de rechter hant om hooch hout.
4. Inde lincker handt u Roer neemt.
5. V lonte inde rechterhant neemt.
6. V lont afblaest, ende vvel hout.
7. V lont opdrukt.
8. V lont versoeckt.
9. V lont afblaest ende u pan opent.
10. V Roer aenleght.
11. Schiet.
12. V Roer affneemt ende mette lincker hant vvel hout.
13. V lont afneemt.
14. Ende vveder tusschen de vinghers voecht.

15. V pan affblaest.
16. Op u pan polver doet.
17. V pan toedoet.
18. V pan affschut.
19. V pan affblaest.
20. V Roer omdraeyt.
21. Ende neffens u lincker zijde sincken laet.
22. V mate open doet.
23. V Roer lader.
24. V laedtstock vvtrect.
25. V laedtstock cort vat.
26. V polver neer stampt.
27. V laedt stock vvt u Roer trect.
28. Ende cort vat.
29. V laedt stock op steect.
30. V Roer met de lincker hant voor brengt.
31. Ende mette rechter hant om hooch hout.
32. Op u schouder u Roer leght.
33. Op u schouder u Roer vvel hout, ende Marcheert nae de schiltvacht.
34. Van u schouder u Roer neemt.
35. Ende inde lincker hant sincken laet.
36. V Roer vvel hout.
37. V Roer inde lincker hant alleen hout.
38. V lont inde rechter hant vat.
39. V lont affblaest.
40. V lont opdruft.
41. V lont versocct.
42. V pan dect, ende ghereet staet.

Generael commandement.

V loop om hooch hout.

Hier op moet besonder een bevel hebben acht nemen, dat hy altijd het oogh op zijn Soldaten hebbe ende hunluyden gevenne t'Roer altijd met den loop om hooch te houden, om alle onglucken te verhoeden.

CORTE ONDERRECHTINGHE OP DE FIGVERLIICKE AFBEELDINGHE ; SOO VEEL AEN- gaet het recht ghebruyck vant Musquet, voor de jonghe ofte onervaren Soldaten, vvel- ke onderrechting by sijfer ghetal op elcke figure vervolghens is corresponderende. Ende alsoo noch eenighe stilstaende figueren tot schiltvachten hier achter aen gevoecht zijn, om te vvijsen hoe den Soldaet in tijt van noot met zijn Musquet inde furquet liggende, al ghereet ende verdich staen sal, soo accorderen oock de schriften van dese, op elcke fi- gure vervolghens hun ghetal.

MVSQVETTIER.

Ten Eersten vvort een yder Musquettier ghevvesen hoe hy int voortgaen zijn
Musquet ende furquet, bequamelijcken draghen sal, als te vveten dat hy, hebbende de fur-
quet inde rechter handt, de selfde int voortgaen, t'elcke mael op der aerden voort setten sal,
hebbende oock daer aen te voeren een koordeken vast ghemaect, om de selfde alst van
noode sy te moghen sleypen, latende het Musquet met de sleutel dicht by de schouder
comen, de hant ontrent het duym gat, ende de lonte die aen beyde eynden branden moet tusschen de tvvee
cleynste vinghers vande selfde hant voeghen, ende de selfde binnen de lade nedervvaerts hanghen laten,
om die t'allen tijden langher te connen maecten, ende het een deel om t'ander te moghen gebruycken ende
vervvisfelen, sal mede altijt behalven flessche oft laedt maten een cleyn flesken met laedt polver dragen, om
daer vvt alleen het polver inde pan te doen.

Ten 2. hoe hy op een ander maniere zijn furquet draghen sal, als hy hem tot schieten sal vvillen verdich
maecten, te vveten hy sal het furquet neffens de Musquet inde lincker hant draghen, latende de furquet soo
langhe het yser is boven de hant schieten, ghelijck dese figure bevvijsst.

Ten 3. hoe hy de furquet vvanneer hy de Musquet vanden hals nemen vvil, deur de linckerhant sonder
hulpe der rechter een vveynich sal laten sincken, ende met een de Musquet lichtelijck vande schouder met
de rechter hant alleen nemen, ende achter de groote schroeve aengrijpen, om diesvvil het Musquet aldaer ge-
vvichts halven licht is, latende t' selfde een vveynich inde lincker handt sincken, sonder t' lichaem daer nae te
crommen oft te buyghen.

Ten 4. hoe hy de Musquet met de rechter hant alleen om hooch houden sal, om t' selfde neffens de fur-
quet inde lincker hant te ontfanghen, als te vveten hy en sal het Musquet in d'ander hant niet laten vallen,
maer sal met de lincker hant de Musquet teghemoet comen, ende t' selfde daer tusschen de furquet ende
den duym bequamelijcken in voeghen.

Ten 5. hoe hy de Musquet neffens de furquet inde lincker hant alleen, mits dat de Musquet noch te hooch
noch te leech en sy int ghevichte houden, ende de rechter hant vry hebben sal, settende den ellenboghe om
meerder vasticheyts vville teghens de heupe, sonder de furquet te slepen, ten vvaer den Soldaet te svvack ofte
moede vvaer.

Ten 6. hoe hy de lonte vvel, ende met voordeel vvt de lincker hant, met den duym ende den tvveeden vin-
ger nemen sal, houdende altijt het Musquet in een bequame hoochte.

Ten 7. hoe hy de lonte, de vvelcke hy tusschen den duym ende den tvveeden vinger ghevat heeft, naer den
mont brengen ende afblasen sal, sonder daer naer seer te boucken.

Ten 8. hoe hy de lonte metten duym ende den tvveeden vingher vvel op drucken, ende niet inschrou-
ven sal, ten vvelcken eynde hy die vvijte vanden haen nae de dichte der lonte gherecht moet houden.

Ten 9. hoe hy de lonte met voordeel verfoecken ende metten duym ende den tvveeden vingher regieren
sal, op dat hy de selve terstont langer, corter, als oock hooger ende legher maecten can.

Ten 10. hoe hy de lonte affblasen sal, ende met eenē, met de tvvee vorste vinghers der panne decksel (op dat
ter geen voncken vande lont op en vallen) decken, ende de selve bequamelijck op doen sal.

Ten 11. hoe hy de Musquet inde furquet leggende, de selfde voor om hooch houdē, het lincker been voor
stellen

stellen, met een de furquet voorvaerts vvt setten, om als dan aen te legghen.

Ten 12. hoe hy vvel aenlegghen, en die Musquet ende furquet met de lincker hant houden sal, den rechter arm om hooch, en t'lijffghed. aeyt, de lincker knie buyghen, ende de rechter stijf houden, op dattet niet alleen te beter staen, maer oock de Musquet des te ghevissier gchouden, ende geschoten moechte vverden, daer beneffens moet achiinghe ghenomen vworden vvanneer hy aenlegghen vvil, dat hy de Musquet vvelstaens halven, hert aensette, ende dat niet teghen de schouder maer teghen de borst, ooc niet eer de kaecke teghen de lade legghen, hy en hebbe dan de Musquet te voren teghen de borst gheset, alsoot anders gheen gracie en heeft, veel vveynigher men ghevisselijck schieten can, maer men sich meeren-deels verhaestet.

Ten 13. hoe hy gheschoten hebbende, de Musquet een vveynich voor sich stooten sal, de furquet vveder-om opnemen ende deselve inde hant vast, neffens de Musquet houden, ende niet slepen sal, ten vware hy te svvack vware, houdende alijt de Musquet omhooch om niemant (soo de Musquet ghevveghert hadde) te quetsen.

Ten 14. hoe hy de lonte vvel, ende op dat hijse selver niet vvt en lessche, met de vinghers daer mede hy de selfde op gheset heeft, vanden haen nemen ende niet trecken moer.

Ten 15. hoe hy de lonte vveder tusschen de vingheren, daer hijse te voren vvt ghenomen heeft, voeghen sal, houdende alijt t' Musquet in bequame hoochte.

Ten 16. hoe hy de voncken, soo daer op de panne iet mochte ligghen, affblasen sal, op dat het laedtflesken niet aen en gae, als hy t'polver daer op schudden vvil, vvaer door hy sich selven mochte quetsen, hebbende onder tusschen het laedtflesken (om tijt te vvinnen) inde rechter hant ghereet ghevat.

Ten 17. hoe hy dat polver vvt het laedtflesken (ende niet vvt de maten) op de panne doen sal, vvant de vvijle de maten ladens halven verruckt vworden, soo hindert sulckx int verdich schieten seer.

Ten 18. hoe hy de panne met de voerste vingher toe doen sal, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 19. hoe hy het laedt polver vander panne decksel af schudden sal, ten eynde de Musquet, vvanneer hy de lonte verfoecken vvil, niet onversiens los en gae.

Ten 20. hoe hy ten overvloet dat laedt polver vander panne decksel, soo daer het vvaer op blyven ligghen, affblasen sal, om alle seeckerheys vville.

Ten 21. hoe hy de Musquet (omme vveder te laden) met de furquet omdraeyen sal, stierende de selfde beneden met de rechter hant, naer de lincker zijde toe.

Ten 22. hoe hy de Musquet omgedraeyt hebbende, de selfde neffens de lincker zijde latē sinckē, ende de furquet slepen sal, en om sulckx bequamelijck te connen doen, moet de rechte hant de lincker terstont te hulpe comen.

Ten 23. hoe hy de mate met den duym open douven sal, de furquet laten slepen, ende de Musquet vander aerden houden, indien hy de selfde machtich sy.

Ten 24. hoe hy, vvt de mate de Musquet laden sal, latende de furquet noch al slepen, sonder de Musquet teghen d aerde te slepen, ten vware hy te svvack vvaer.

Ten 25. hoe hy den laedtstock met een verdracyde hant, vvt de lade trecken sal, ende de furquet als noch laten slepen, maer niet de Musquet.

Ten 26. hoe hy vwillende den laedtstock corter vatten, den selfden omgekeert teghen t'lijff aen stooten sal, schuyvende de hant terstont naert beneden eynde toe, om des te ghevissier den selfden inde Musquet te connen steecken, ende indien hy met scherp vville schieten, sal hy het loot met de selfde hant, daer hy den laedt stock alsoo cort in ghevaet heeft, vvt den mont, oft van daer hy de koghels draecht, verdichlijcken nemen, ende int Musquet rollen laten.

Ten 27. hoe hy met de laedtstock, het polver ende het loot samen int Musquet stampen sal, latende de furquet noch al slepen, maer niet de Musquet, indien hy de selfde machtich sy.

Ten 28. hoe hy vveder de laedt stock met een verdracyde hant vvt het Musquet trecken sal, de furquet slepen, ende de Musquet vander aerden houden indien hy des machtich sy.

Ten 29.

Ten 29. hoe hy om den laedtstock corter te vatten, den selfden ander mael, teghen het lijf aen stooten sal, als voorseyt is.

Ten 30. hoe hy hebbende den laedtstock heel onder aent eynde ghevat, den selfden met ghevvisheyt verdichlijck vveder inde lade steecken sal.

Ten 31. hoe hy vvillende d' Musquet vveder inde hant vatten, t' selfde eerst met de lincker hant vvbrenghen sal, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 32. hoe hy de Musquet mette rechterhant by de groote schrouve vvederom vatten ende om hooch houden sal, latende de furquet (die noch sleipt) soo lanck het coordeken is voor vvt schieten, om met voordeel de selfde te doen inde lincker hant comen.

Ten 33. hoe hy de Musquet vvel lichtlijcken ende met een hant op de schouder legghen, ende ondertusschen de furquet houden sal.

Ten 34. hoe hy hebbende de Musquet op de schouder gheleght, de selfde (vveder als voren) houden ende draghen sal.

Ten 35. hoe hy vvillende hem (op de schilt vvacht staende) verdich maecken, zijn Musquet vveder als voren gheseyt is, met een hant vande schouder aff nemen sal.

Ten 36. hoe hy vvillende hem stellen op de schilt vvacht, het Musquet inde furquet leggen sal, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 37. hoe hy staende op de schilt vvacht, de Musquet inde furquet ligghende, den rechten arm van sich, de hant aenden drucker, ende de lade aende rechter heupe houden sal, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 38. hoe hy staende op de schilt vvacht, de furquet met de Musquet daet inne leggende, voorsich houden sal, sulckx dat hy de Musquet int ghevichte, ende met de lincker hant alleen regieren, ende de rechter vry hebben mach: ghelijck de figure bevvijft.

Ten 39. hoe hy staende op de schilt vvacht, de lonte vvel ende met voordeel (vvt de lincker hant) met den duym ende den tvveeden vingher nemen sal,

Ten 40. hoe hy staende op de schilt vvacht, de lonte, met den duym ende den tvveeden vingher, naer den mont brenghen ende onder de hant afblasen sal, houdende ondertusschen het Musquet inde furquet (met de lincker hant alleen) int ghevichte legghen.

Ten 41. hoe hy staende op de schilt vvacht de lonte met den duym ende den tvveeden vingher op den haen drucken sal, sonder de selfde (ghelijck te voren gheseyt is) in te schroeven.

Ten 42. hoe hy staende op de schilt vvacht, de lonte met den duym ende den tvveeden vingher regieren, ende met voordeel versoecken sal, houdende als gheseyt is het Musquet int ghevichte.

Ten 43. hoe hy staende op de schilt vvacht, ommē in tijt van noot ghereet te zijn, met de lonte opgheset staen, ende de panne voor de voncken met de tvvee voorste vingheren bedecken sal.

De vvoorden van commandement.

VVaer door de Capiteynen hun Soldaten vervolghens ghebieden alt'ghene sy met hun Musquet ende furquet hebben te doen, vvelcke vvoorden oock vervolghens op elcke figure zijn accorderende.

1. Marcheert met de furquet inde hant.
2. Marcheert ende draecht de furquet neffens de Musquet.
3. V furquet sincken laet, en van u schouder u Musquet neemt.
4. Mette rechter hant u Musquet om hooch hout, ende inde lincker hant sincken laet.
5. Inde lincker hant u Musquet neemt, ende u furquet neffens de Musquet draecht.
6. V lonte inde rechterhant neemt.
7. V lont afblaest, ende vvel hout.
8. V lont opdruckt.
9. V lont versoeckt.
10. V lont afblaest, en u pan opent.

11. V Musquet om hooch hout ende aenlegt.
12. Schiet.
13. V Musquet afneemt ende neffens u furquet dracche.
14. V lont afneemt.
15. Ende voechtse vveder tusschen de vinghers.
16. V pan affblaest.
17. Op u pan polver doet.
18. V pan toedoet.
19. V pan affschut.
20. V pan affblaest.
21. V Musquet omdraeyt.
22. Ende u furquet sleeyt.
23. V mate op doet.
24. V Musquet lader.
25. V laedstock vvtrect.
26. V laedstock cort vat.
27. V polver neer stampt.
28. V laedstock vvt u Musquet trect.
29. V laedstock cort vat.
30. V laedstock op steect.
31. V Musquet met de lincker hant voor brenghet.
32. Ende met de rechter hant om hooch hout, ende u furquet hervat.
33. Op u schouder u Musquet leght.
34. Marcheert ende draecht de furquet neffens de Musquet.
35. Van u schouder u Musquet neemt.
36. V Musquet inde furquet leght.
37. Op u furquet u Musquet hout.
38. V Musquet inde furquet, met de lincker hant alleen int ghevicht houdt.
39. V lont inde rechter hant vat.
40. V lont affblaest.
41. V lont opdruet.
42. V lont verfoect.
43. V pan dect, ende ghereet staet.

Generael commandement.

V loop om hooch hout.

Ende alsoo hier in seer veel is gheleghen, soo moet besonder een bevelhebber hier op groote achtighe nemen, ende altijt zijn oogh op zijn Soldaten houden, en deselve gevvennen t' Musquet altijt met den loop om hooch te houden, om te verhoeden alle ongelucken.

CORTE ONDER VVYSINGHE OP

DE FIGVERLIICKE AFBEELDINGHE, BELANGHENDE

t'recht ghebruyck, van al'ghene een Soldaet int handelen vande Spies noodich is, voor de jonghe ofte onervaren Soldaten, vvelcke ondervvijfinghe by't ghetal op elcke figure vervolghens is corresponderende.

SPIES-DRAGHER.

Nt exerceren vande Spies vvort den Soldaet eerstelijcken ghevvesen, hoe hy stilstaende in ordeninghe de Spies voor sich vvel houden ende teghens den duym regeren, ende in dry tijden opvvaerts draghen sal, als te vveten hy en sal de Spies, vvelstaens halven binnen noch buyten den rechter voet setten, maer ghenoechsaem op de selfde linie, sonder nochtans dat hy ghehouden sy den rechter voet int stilstaen alijt voor te stellen, den arm niet vvtghefrect maer een vveynich gheboghen, ende de hant soo hooch alst ghesicht houden.

Ten 2. hoe hy voor de eerste hervattinghe, de Spies met de rechter hant een vveynich vander aerden om hooch heffen sal, ende met eenen de selfde verdichlijck (met de lincker hant) nedervvaerts aen vatten, latende soo veel lenckte beneden, als hy hier naer met de rechter hant sal connen bereycken, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 3. hoe hy voor de tvveede hervattinghe de Spies met de lincker handt om hooch heffen, ende met de rechter de selfde onder aent eynde (verdichlijcken) vatten sal.

Ten 4. hoe hy voor de derde hervattinghe, hebbende de Spies met de lincker hant teghens den rechter arm ghevoecht, de selfde inde rechter hant, teghens den selfden arm regieren ende opvvaerts draghen sal.

Ten 5. hoe hy hebbende den Spies opvvaerts gedragē, de selfde vveder in dry tijden als vorē, op der aerden neder setten sal, als te vveten hy sal de rechter hant met de Spies t'samen een vveynich laten sincken, ende de selfde met de lincker hant, voor de eerste hervattinghe, opvvaerts aenvatten, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 6. hoe hy om de tvveede hervattinghe te doen, de Spies met de lincker hant sal laten sincken, ende met de rechter hant de selfde (met eenen) verdichlijck hoogher vatten, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 7. hoe hy inde derde hervattinghe de Spies met de rechter hant alleen regeren, ende vveder als byde eerste figure gheseyt is, op der aerden neder setten sal, ende vvillende als dan de Spies op schouder legghen salt selfde vveder in dry tijden gheschieden, als volghen sal.

Ten 8. hoe hy voor de eerste hervattinghe de Spies inde rechterhant hebbende de selfde tegens den duym een vveynich sal laten overvallen, ende met eenen verdichlijck de selfde met de linckerhant dicht onder de rechter aenvatten, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 9. hoe hy voor de tvveede hervattinghe de Spies met de lincker hant naer voren brenghen, ende met de rechter handt de selfde achtervvaerts aenvatten sal, om de Spies alsoo bequaemlijck op de schouder te legghen.

Ten 10. hoe hy inde derde hervattinghe de Spies op de schouder plat dragen, den rechter arm om hooch, ende den duym teghen de Spies houden sal, ten eynde het niet alleen vvel en stae, maer dat hy de selfde dies te beter regieren ende draghen can.

Ten 11. hoe hy de Spies schuyns draghen sal, om vvanneermen dicht op een Marcheert d'een den anderen (met het punt) niet en soude beschadighen, ende sal inde naervolghende figuren ghevvesen vvorden hoe hy, draghende de Spies schuyns ofte plat, de selfde in dry tyden sal laten sincken, vvanneer hy de Spies door een Poort ofte andersins vellen vvil, ende hoe hy in dry tijden de selfde vvederom op der aerden neder setten sal, ende vvillende de selfde op de schouder legghen, sal t'selve (alst te voren ghevvesen is) oock in dry tijden gheschieden. Maer soo vvanneer hy de Spies opvvaerts draghet, soo sal hy die alleenlijck in een tijt vellen, ende daer naer vvederom in een tijt opvvaerts dragen.

Ten 12. hoe hy voorde eerste hervattinghe de Spies met de lincker hant soo verde hy de selfde, recht staende can bereycken verdichlijcken aenvatten sal, heffende de selfde met de rechter hant ghelijckelijck

vande schouder om hooch, om alsoo bequamelijck de Spies met de punt voorvvaerts over te vvorpen.

Ten 13. hoe hy voorde tvveede hervattinghe de Spies (hebbende de selfde alreede met de punt naer voren ghebrocht) met de rechter hant onder aent eynde vatten sal, ende de selfde van boven nedervvaerts bequamelijcken laten sincken, om alsoo door de poort te connen passeren.

Ten 14. hoe hy ten derde mael de Spies bequamelijcken vellen, den rechter arm uyt ghestreckt, de Spies inde selfde hant veel vatten, ende den lincker ellenbooch teghen de heupe vast setten sal, ende sal voorder ghevefen worden hoe hy in dry tijden de Spies vveder neer setten sal.

Ten 15. hoe hy voor de eerste hervattinghe de Spies met de rechter hant, achter om leech drucken sal, om alsoo bequamelijck de selfde voor om hooch te doen rijfen.

Ten 16. hoe hy voor de tvveede hervattinghe de Spies met de rechter hant (boven de lincker) soo verde hy de selfde ghemackelijck bereycken can, aenvatten sal.

Ten 17. hoe hy ten derde mael de Spies vveder op der aerden neder setten, ende teghens den duym regieren, ende veel houden sal, ghelijck byde eerste figure gheseyt is, ende sal inde tvvee naervolghende figuren ghevefen worden hoe hy de Spies opvvaerts draghende, de selfde alleen in een tijt vellen sal, dan alsoo inde voorgaende figuren ghenoech ghevefen is, hoe hy de Spies nederstaende in dry tijden opvvaerts draghen sal, soo heeftmen sulckx hier onnoodich gheacht met figuren meer te vvijsen, maer stellen dit alleen tot memorie.

Ten 18. hoe hy hebbende de Spies in dry tijden (ghelijck hier voren ghenoech ghevefen is) vander aerden opgeheven ende onder aent eynde ghevat, de selfde inde rechter hant teghens den selfden arm regieren, ende opvvaerts draghen sal.

Ten 19. hoe hy hebbende de Spies opvvaerts ghedraghen, de selfde met de lincker hant hoogher aenvatten, ende in een tijt vellen sal, ende vwillende de Spies vveder nederstellen salt selfde gheschieden alst byde vorighe figuren ghevefen is, maer indien hy de Spies ghevelt hebbende vveder vville opvvaerts draghen, salt selfde alleen in een tijt gheschieden.

Ten 20. hoe hy staende aen een poort (int vvt oft in trecken van eenich volck) de Spies aent punt houden sal, ghelijck dese figure bevvijft.

Ten 21. hoe hy de Spies sleypende draghen, de selfde dicht by de punt vatten, ende de hant recht boven de heupe vast teghens het lijf aensetten sal, ende vwillende de selfde vellen oft op een ander vvijsse draghen, soo moet het selfde door palmen gheschieden ghelijck de tvvee naervolghende figuren vvijsen fullen.

Ten 22. hoe hy voor de eerste hervattinghe, hebbende eerst de Spies soo verde hy heeft gheconnen, met de rechter hant, voor uyt gheschoten, de selfde met de lincker hant, een vveynich boeckende, ondervvaerts verdichlijck aen palmen sal.

Ten 23. hoe hy voorts palmende, de Spies met de lincker hant noch meer naer voor brenghen sal, hebbende de rechter die te voren de voorste vvas, alreede hervat, ende als nu achter ghebracht.

Ten 24. hoe hy hebbende de Spies al palmende voor ghebrocht ende veel ghevat, de selfde vellen sal, maer indien hy de Spies vveder op de voorgaende vvijsse (te vveten sleypende) draghen vvou, soo moet hy de selfde palmende vveder naer achter brenghen, is mede te bemercken (dat al ist soo) datmen hier maer tvvee palmende figuren en heeft ghestelt, vvaer uyt eenighe souden moghen verstaen als ofmen segghen vville datmen de Spies palmende iust in dry tijden soude connen vellen, t' selfde nochtans de meyninghe niet en is, maer datmen op de voorgaende maniere uyt vvijsende de tvvee palmende figuren, de Spies soo menichmael haer palmen moet, tot datmen de selfde met de rechter hant onder aent eynde ghevat heeft.

Ten 25. hoe hy Ruyter vervvachtende de Spies teghen de rechter voet setten, ende met een zijn gevveer, buyten den lincker arm uyt trecken sal, ghelijck de figure bevvijft.

Ten 26. hoe hy Marcherende met de Spies op schouder, sich selven alst van noode sy, bequamelijck naer de lincker hant omvenden, ende de Spies in dry tijden achtervvaert vellen sal.

Ten 27. hoe hy voor de eerste hervattinghe, hebbende de Spies eerst met de rechter hant vande schouder om hooch geheven, de selfde gelijckelijck met de lincker hant voorvvaerts aenvatten sal, om soo doende de Spies bequamelijck over thoofte te heffen.

Ten 28. hoe hy hebbende de Spies over thoofte inde lincker hant, mits hem selven alreede naer de lincker

ker zijde ghekeert hebbende, de selfde met de rechter hant aent eynde (voor de tyveede hervattinghe) vatten sal,

Ten 29. hoe hy de Spies ghelijck gheseyt is, ten derdemael achtervvaerts vellen, ende gans ghekeert staen sal, ende sullen de dry naervolghende figuren vvijsen, hoe hy in dry tijden sich selven vvederom keeren, ende ghelijck de 26. figure staen ofte Marcheren sal.

Ten 30. hoe hy voor d'eerste hervattinghe de Spies met de lincker hant verder bereycken ende aenvatten, oock sich selven tot vveder om keeren ghereet maccken sal.

Ten 31. hoe hy hebbende sich selven alreede naer de rechte zijde omghekeert, de Spies met de lincker hant over het hoofd heffen, ende de selfde vvat achtervvaerts, inde rechter hant ontfanghen ende aenvatten sal.

Ten 32. hoe hy ten derde mael de Spies vveder inde rechter hant op de schouder schuyns ofte plat draghen sal, oft oock opvvaerts indient van noode sy.

Ende alsoo bevonden vwort dat den Soldaet zijn Spies niet vvel noch verdichlijck en can herstellen, dan door vvetenschap vande selfde vvel te connen handelen ende hervatten, soo zijn tot ondervvijs vanden selfden hier by gheordineert, seeckere vvoorden van bevele met hun tijden van hervattinghe die al te samen met ghetal op de figuren als oock op d'onderrechtinghe vervolghens zijn corresponderende, op dat de Capiteynen hun nieuwe ende onervaren Soldaten, op dese maniere het handelen vande Spies, soo veel hun van noode is, moghen doen leeren, maer de handelinghe hebbende, sullen de Soldaten gheoeffent vworden achtervolghens de vvoorden van bevele, die hier naer alleen, ende sonder tijden, op hun selven ghestelt zijn.

**De vvoorden van bevele.
Met hun tijden van hervattinghe.**

1. V Spies neder staende, in dry tijden opvvaerts draecht.

2. eersten }
3. tvveeden } tijt.
4. derden }

V Spies herstelt.

5. eersten }
6. tvveeden } tijt.
7. derden }

V Spies op de schouder legt ende plat draecht.

8. eersten }
9. tvveeden } tijt.
10. derden }

11. Schuyns u Spies draecht.

V Spies door de Poort velt.

12. eersten }
13. tvveeden } tijt.
14. derden }

V Spies herstelt.

15. eersten }
16. tvveeden } tijt.
17. derden }

V Spies in dry tijden opvvaerts draecht.

18. Dese dry tijden hebben maer een figuer geteyckent met numero acht hiē om dat d'ander twee te voren ghevelen zijn.

V Spies in eenen tijt velt.

19. Eenen tijt.

20. Aent punt u Spies hout.

21. V Spies sleept.

Ende palmende u Spies velt.

22. Dit onghhouden in dry tijden te doen.

23. ghelijck byde onderrechingē nume-

24. ro 24. gheseyt vvort.

25. Teghen u rechter voet u Spies velt, ende u ghevveer treckt.

26. V Spies op de schouder legghende, in dry tijden achtervvaerts velt.

27. eersten }
28. tvveeden } tijt.
29. derden }

Rechts herstelt u, en u Spies schuyns draecht.

30. eersten }
31. tvveeden } tijt.
32. derden }

De vvoorden van bevele, vvaer naer de Cappiteynen hun Soldaten sullen doen oeffenen, vvanneer sy soo verde zijn, dat sy de Spies connen handelen, men sal verstaen datmen om ordre te houden dese vvoorden soo veel noodich is, oock op de figueren heeft doen vervolghen, uytghesondert eenige die int herstellen vande Spies t' selfe vverck doen, dat te voren by de figueren met hun tijden ghenoech is ghevvesen, oock datmen int eerste bevel, daermen seght opvvaerts u Spies draecht, spreeckt teghens de eerste figure, die met zijn Spies nederghestelt in ordeninge stil staet. Ende om alle confusie te mijden staet te mercken dat ieder maniere vande Spies te draghen (oft oock te vellen) besonder ende alleen ghedaen, ende gheen ander aenghevanghen moet vverden al voor t'eerste volbracht, ende de Spies vveder nederghestelt sy, ten vvelcken eynde men dit generael commandement ghebruycken sal.

V Spies herstelt.

Woorden van bevele.

Sonder hun tijden van hervattinghe.

Opvvaerts u Spies draecht.

Neder u Spies stelt.

Op de schouder u Spies leght.

Plat u Spies draecht.

Schuyns u Spies draecht.

Door de Poort u Spies velt.

Neder u Spies stelt.

Opvvaerts u Spies draecht.

V Spies velt.

Neder u Spies stelt.

Aent punt u Spies hout.

Neder u Spies stelt.

V Spies sleept.

V Spies velt.

Neder u Spies stelt.

Teghen u rechter voet u Spies velt, ende u ghevveer treckt.

Neder u Spies stelt.

Op de schouder u Spies legt,
Achtervvaerts u Spies velt,
Rechts herstelt u.
Schuyns u Spies draechr,

Ende al ist soo dat dese beuel vvoorden aldus achter den anderen vervolghen, om datmen de Spies t'elckemacl vveder herstellen moet, vvaer door men acht dat de Soldaten de vaste handelinghe der selver te eerder connen leeren, soo en is nochtans de meeninghe niet datmen hier aen soo vast verbonden sy, oft men mach ooc vvel beginnen vvt den midden, oft anders (soo vvel als van voren) dese bevelen te doen, ende dat naer gheleghentheynt vander saecke, het vvelck staet ter discretie vanden ervaren Capiteyn oft bevelhebber.

MET PRIVILEGIE
VANDE KEY: MA: DEN KONINC
VAN VRANCRIICK, EN DE E. M. HEEREN
Staten Generael der Vereenichde Nederlanden.

Ende is den inhoud aldus luydende.

D*At niemant hem en vervoordere t'sy van wat qualiteyt ofte conditie hy sy, dit teghenwoordich boeck vande VVapenhandelinghe naer te maecten, oft elders naer ghemaectt binnen haere Rycken ende landen te vercoopen, binnen den tyt van acht naervolghende Iaren, t'sy int cleyn ofte int groot, int deel ofte int gheheel, de schriften noch oock de figueren, oock de ordre in dit werck ghehouden gheensins naer te volghen, sonder expres consent van Iacob de Geyn op verbeurte van allen het naer ghemaecte werck, ende ses hondert Carolus gulden daer en boven, als breeder blyckt by de principale brieven hem hier van ghegheven, &c. Anno 1607.*

TOT MEMORIE VANDEN
BOECK-BINDER.

D*E schriften zijn (ghelijck oock de figueren) in dry besondere deelen afghedeelt, als Roers, Musquetten ende Spiessen, ende sullen inghebonden vvoorden op dese manier, te vveten, de schriften vande Roers voor de figuren der selve, ende de ander schriften van ghelijcken elckx voor hun eyghen figueren, &c.*